

УДК 343.97

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ ОРГАНАМИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ У СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ

Антон МАРІЄНКО,

здобувач кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

SUMMARY

The article deals with the nature of individual crime prevention by law enforcement agencies found its place in combating crime by major contemporary problems of individual crime prevention bodies of internal affairs system in combating crime. It was determined that the major contemporary problems of individual crime prevention bodies of internal affairs include: inadequate legal regulation on individual crime prevention; inefficient organization of the internal affairs of all individual crime prevention; insufficient level of information and analytical support of the internal affairs of all individual crime prevention; inefficient use of tactics on individual crime prevention; lack of criteria for assessing the activity of the Interior to prevent crimes; lack of recent comprehensive studies of individual seats on crime prevention bodies of internal affairs system in combating crime.

Key words: crime, crime combating, preventing, individual crime, police, unlawful behavior.

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто сутність індивідуального запобігання злочинам органами внутрішніх справ, з'ясовано її місце в системі протидії злочинності, визначені основні сучасні проблеми індивідуального запобігання злочинам органами внутрішніх справ у системі протидії злочинності. Визначено, що до основних сучасних проблем індивідуального запобігання злочинам органами внутрішніх справ відносяться: недосконалість нормативно-правового регулювання щодо індивідуального запобігання злочинам; неефективна організація діяльності органів внутрішніх справ щодо індивідуального запобігання злочинам; недостатній рівень організації інформаційного та аналітичного забезпечення діяльності органів внутрішніх справ щодо індивідуального запобігання злочинам; неефективне використання тактичних прийомів щодо індивідуального запобігання злочинам; відсутність критеріїв оцінки діяльності органів внутрішніх справ щодо запобігання злочинам; відсутність сучасних комплексних досліджень щодо місця індивідуального запобігання злочинам органами внутрішніх справ у системі протидії злочинності.

Ключові слова: злочинність, злочин, протидія, запобігання, індивідуальне запобігання злочинам, органи внутрішніх справ, протиправна поведінка.

Постановка проблеми. Соціально-економічна та політична криза в Україні охопила усі важливі сфери життєдіяльності суспільства, загострила соціальні протиріччя. У цих умовах суттєвим чином актуалізувалась проблема посилення протидії протиправним злочинним проявам, здійснення контролю над кримінальною ситуацією в країні з метою зниження темпів росту злочинності.

Головним соціальним призначенням правоохоронних органів, пріоритетним напрямом їх багатофункціональної діяльності є запобігання злочинам. Практично усі провідні спеціалісти в галузі кримінології схильні до загальної думки в тому, що позитивних результатів у стримуванні злочинності можна досягти не тільки за допомогою раціональної соціальної політики, але й за допомогою впливу на особу правопорушника. Тому особливого значення під час протидії злочинності набуває індивідуальне запобігання злочинам.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що з метою ефективною протидії злочинності необхідно дослідити актуальні проблеми теорії та практики індивідуального запобігання злочинам з урахуванням

сучасних змін теоретичних підходів щодо визначення протидії злочинності, реформування правоохоронної системи країни, реформування кримінального процесуального та оперативно-розшукового законодавства України.

Стан дослідження. Проблемами індивідуального запобігання злочинам органами внутрішніх справ у системі протидії злочинності займалися Г.А. Аванесов, Ю.М. Антонян, О.М. Бандурка, Л.Д. Гаухман, В.О. Глушков, С.С. Галахов, В.В. Голіна, Л.М. Давиденко, І.М. Даньшин, О.М. Джуза, А.І. Долгова, А.Е. Жалінський, А.П. Закалюк, А.Ф. Зелінський, О.Г. Кальман, І.І. Карпець, І.П. Козаченко, Я.Ю. Кондратьєв, О.М. Костенко, Н.Ф. Кузнецова, О.М. Литвак, О.М. Литвинов, А.Г. Лекарь, П.П. Михайленко, В.С. Овчинський, С.С. Овчинський, В.П. Філонов, О.М. Яковлев та інші кримінологи.

Метою та завданням статті є дослідження сутності індивідуального запобігання злочинам органами внутрішніх справ, з'ясування місця індивідуального запобігання злочинам органами внутрішніх справ у системі протидії злочинності, встановлення сучасних

проблем щодо здійснення такої діяльності. Новизна роботи полягає в тому, що у статті визначені основні сучасні проблеми індивідуального запобігання злочинам органами внутрішніх справ у системі протидії злочинності.

Виклад основного матеріалу. Проблема протидії злочинності – проблема сьогодення, вирішальним місцем якої є запобігання їй на початкових стадіях, виявлення осіб, які схильні до протиправних дій, вдосконалення, а за можливістю – прийняття найсучаснішого законодавства, яке зможе врегулювати питання протидії злочинності.

Протидія злочинності є різновидом правоохоронної діяльності, яка спрямована на мінімізацію вчинення злочинів на території країни.

Як зазначив С.Г. Міщенко, протидія злочинності за своїм характером є правоохоронною діяльністю, яка розглядається як багатофункціональне й різноаспектне поняття, що охоплює собою практично усі сфери державної діяльності. Вона здійснюється на загальносоціальному та спеціальному рівнях. Загальносоціальна протидія злочинності є основою спеціальної протидії. Спеціальна протидія здійснюється шляхом правового реагування на вчинення злочину та спеціально-кримінологічного запобігання новим злочинам. Процес реагування на вчинений злочин утворює самостійну систему заходів, які застосовуються в певній послідовності. Перший комплекс таких заходів найчастіше визначають терміном «виявлення» злочину. Виявленням доцільно охоплювати й так зване розкриття злочину, тобто встановлення суб'єкта його вчинення. Виявленню підлягає не лише вчинений злочин, а й каране готування до нього, замах на його вчинення. Наступним комплексом заходів реагування на вчинення злочину є притягнення до кримінальної відповідальності. При цьому «притягнення» є не чим іншим, як процесом збору доказів винуватості суб'єкта у вчиненні злочину [1, с. 10].

Завданнями протидії злочинності є:

- 1) виявлення причин вчинення злочинів і умов, що їм сприяють;
- 2) застосування заходів з усунення встановлених причин і умов або їх нейтралізації (блокування);
- 3) виявлення осіб із протиправною поведінкою, що має тенденцію переростання у вчинення злочинів;
- 4) корегуючий вплив на цих осіб з метою недопущення вчинення ними злочинів шляхом застосування індивідуально-профілактичних заходів;
- 5) застосування заходів, направлених на зниження серед громадян ризику стати жертвами злочинних посягань;
- 6) обмеження дії негативних явищ і процесів, супутніх злочинності;
- 7) мобілізація всіх позитивних сил суспільства на створення атмосфери нетерпимості до будь-яких форм злочинної поведінки;

8) усунення недоліків у діяльності суб'єктів протидії злочинності;

9) підвищення ефективності діяльності з протидії злочинності [2, с. 73].

Одним з основних напрямів протидії злочинності є її запобігання. Значення запобігання злочинам визначається тим, що воно є найбільш гуманним та ефективним засобом підтримки правопорядку, забезпечення безпеки суспільства тощо.

На сьогодні в кримінології існують різні точки зору щодо визначення діяльності по недопущенню вчинення злочинів: боротьба, соціальний контроль, запобігання, попередження, припинення, профілактика тощо. Ми є прихильниками тієї точки зору, що такий вид діяльності слід іменувати як запобігання, яке складається з наступних елементів: профілактика, попередження, припинення. Так, В.М. Куц та О.В. Кириченко зазначили, що більш вдалою в якості об'єднувальної категорії є «запобігання злочину». Вона повинна об'єднувати поняття профілактики, попередження й припинення злочину, при чому саме в такій послідовності, яка характеризує, окрім іншого, і ступінь наближення діяння до його безпосереднього вчинення злочину. Після вчинення злочину розпочинається дія другого напрямку протидії злочинності – застосування кримінально-правових засобів впливу на неї, основним з яких залишається кримінальне покарання [3, с. 150–151].

Як зазначає А.П. Закалюк, запобігання злочинності в буквальному розумінні означає діяльність, що перешкоджає вчиненню злочинів. Це коротке визначення відображає основну мету запобіжної діяльності – перешкодити вчиненню злочинів, скоротити їхню кількість і тим самим зменшити розміри злочинності. Запобігання злочинам має пряме значення щодо існуючої злочинності. По-перше, запобіжна діяльність щодо злочинності безпосередньо спрямовується не проти неї в тому вигляді (обсязі), в якому вона існує на теперішній час, а стосовно чинників, що її зумовлюють. Ця діяльність здійснюється, насамперед, з метою перервати дію останніх і тим самим перешкодити подальшому вчиненню злочинів, існуванню злочинності в сучасних параметрах та їхньому збільшенню. По-друге, злочинність дійсно є соціальним феноменом, що виявляється в кримінальній активності частини членів суспільства, на високому загальному рівні обумовлений певними об'єктивними соціальними явищами та передумовами, станом суспільних відносин, дії яких неможливо запобігти безпосередніми упереджувальними заходами [4, с. 318–319].

Таким чином, запобігання злочинності – це сукупність заходів, спрямованих на окремі групи та конкретних осіб, які виконують злочинні наміри, замислюють вчинення злочинів і позитивно сприймають злочинний спосіб життя, з метою дискредитування злочинної поведінки, відмови від злочинної мотивації та наміру або продовження злочинної діяльності.

Складовими запобігання злочинності є:

1) профілактика – сукупність цілеспрямованих заходів щодо завчасного виявлення та усунення негативних явищ, які виникають чи можуть виникати й детермінувати злочинність або окремі її види, а також виявлення осіб, схильних до вчинення злочинів, та застосування до них заходів щодо подальшої їх відмови від злочинних намірів;

2) попередження – сукупність заходів, спрямованих на окремі групи та конкретних осіб, які виношують злочинні наміри, замислюють вчинення злочинів і позитивно сприймають злочинний спосіб життя, з метою дискредитування злочинної поведінки, відмови від злочинної мотивації та наміру або продовження злочинної діяльності;

3) припинення – сукупність заходів, спрямованих на недопущення завершення розпочатого злочину.

Злочинність зумовлюється комплексом негативних явищ та процесів різного походження, котрі й є так званими об'єктами запобіжного впливу. Тому велике значення для запобігання злочинам має правильний вибір об'єкта впливу. Кримінологія переважно спирається на соціологічну парадигму й виділяє суспільні відносини, вважаючи тільки їх об'єктами злочинів, об'єктами визначаються різного роду недоліки у функціонуванні суспільних відносин [5, с. 85].

Отже, об'єктами запобігання злочинності є негативні явища та процеси реальної дійсності матеріального чи духовного характеру, які призводять до виникнення причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів. До них належать:

– уражені недоліками суспільні відносини в системі формування людини;

– сукупність конкретних негативних явищ, процесів, недоліків у різних сферах життя, які детермінують злочинну поведінку й вчинення конкретного злочину;

– соціальні негативні традиції, стереотипи поведінки, найбільш поширені негативні звички людей;

– окремі негативні особистісні властивості людини, які провокують злочин або сприяють його вчиненню;

– окремі особи, групи й контингенти осіб, які схильні до протиправної поведінки.

Для об'єкта характерні такі властивості:

1) криміногенність (криміногенність здатна формувати антисуспільну спрямованість особи, яка знаходиться в безпосередньому з нею контакті, а також провокувати скоєння нею протиправних дій);

2) динамічність (зумовлює постійну мінливість його кількісно-якісних показників);

3) потенційність (характеризує об'єкт тим, що окремі явища можуть швидко досягти високого ступеня криміногенності);

4) латентність (криміногенність, яка прихована від спостерігача-дослідника) [6, с. 102–104].

Під час запобігання злочинам індивідуальне запобігання злочинам має особливе значення.

Індивідуальне запобігання злочинам – це різновид запобігання злочинності щодо конкретної особи. В основі такої діяльності лежать обґрунтоване припущення, прогноз і правова підстава, що та чи інша особа потенційно може вчинити злочин. Метою індивідуального запобігання злочинам є безпосередній вплив на свідомість особи, а через цей вплив – зміна поведінки за рахунок свідомих спонукань самого об'єкта індивідуального запобігання злочинам.

Індивідуальне запобігання злочинам починається з того моменту, коли стають відомі відомості щодо особи, поведінка якої свідчить про наявність підстав для індивідуального запобігання злочинам. Встановити таку особу та визначити в кожному конкретному випадку підстави для індивідуального запобігання злочинам, як показує практика ОВС, є складною справою. Проблема полягає у виявленні осіб з поведінкою правопорушників (в залежності від характеру поведінки такої особи та її можливостей вчинити певний злочин: перебування в складі організованої групи, зайняття певним видом господарської діяльності, постійне спілкування з маргіналами тощо) та постановці їх на відповідний профілактичний облік. У цьому плані відчувається дефіцит інформаційної бази, відсутність оперативного обміну інформацією між суб'єктами індивідуального запобігання злочинам тощо.

Основним суб'єктом індивідуального запобігання злочинам є органи внутрішніх справ (далі – ОВС), зокрема підрозділи та служби кримінальної міліції, міліції громадської безпеки та інші. Слід зазначити, що ОВС займають особливе місце серед суб'єктів запобігання злочинності, метою запобіжної діяльності яких є: організація реалізації державної стратегії запобігання правопорушенням, у тому числі й злочинам; створення правової основи, організаційних, тактичних, матеріально-технічних та інших умов здійснення запобігання правопорушенням; виявлення, усунення або нейтралізація криміногенних факторів; виявлення, попередження, припинення та розслідування злочинів; забезпечення відшкодування збитків, завданих злочинами фізичним і юридичним особам та державі; розшук і затримання осіб, які вчинили злочини та інші правопорушення; запобігання налагодженню корупційних зв'язків та втягуванню державних службовців у стосунки з криміналітетом; удосконалення правової бази запобігання злочинності; всебічне, повне та своєчасне інформування громадськості про результати запобіжної діяльності.

Індивідуальне запобігання злочинам ОВС є різновидом діяльності служб та підрозділів ОВС, яке спрямоване на недопущення скоєння злочину з боку конкретної особи, від якої з великою ймовірністю слід очікувати вчинення злочину.

Об'єктом індивідуального запобігання злочину ОВС є:

1) поведінка та спосіб життя осіб з високою ймовірністю вчинення злочину;

2) соціальні елементи, їх особистості, які відображають антисуспільну спрямованість;

3) деякі соціально значущі при формуванні й реалізації умислу психофізичні особливості індивідів;

4) несприятливі умови оточуючого таку особу середовища та життєвого укладу;

5) інші довготривалі діючі обставини, які визначають криміногенну ситуацію й полегшують вчинення злочину.

На наш погляд, вивчення особи злочинця в ряді випадків проводиться формально та односторонньо. Серед основних причин незадовільного вивчення об'єктів індивідуального запобігання злочинам є наступні: відсутність формалізованого обліку даних про правопорушників; недостатність часу на профілактичну роботу; неясне уявлення про те, які сторони особистості необхідно вивчити для обрання правильної тактики індивідуального запобігання злочинам та інші причини.

Вивчення особи, щодо якої застосовуються заходи індивідуального запобігання злочинам, її характеристик є основою для обрання заходів запобігання злочинам. Обґрунтованість такого вибору підвищиться, на нашу думку, якщо при цьому будуть враховуватися перспективні зміни в об'єкті індивідуального запобігання злочинів. Для цього потрібно здійснювати прогнозування індивідуальної злочинної поведінки, що стосується оцінки ймовірності вчинення особою злочину вперше, або повторного (рецидивного) злочину.

Важливу роль у запобіганні злочинам відіграє виявлення й перевірка осіб з антигромадськими поглядами, способом життя й протиправною поведінкою. Угрупування таких осіб утворюють криміногенне середовище, що впливає на оперативну обстановку певної території обслуговування.

До кола осіб, щодо яких необхідно вживати індивідуально-запобіжні заходи, належать:

1) раніше засуджені за вчинені злочини, які на шлях виправлення не стали, про що свідчать факти їх антигромадської поведінки під час відбування покарання або після звільнення;

2) особи, які вчинили адміністративні проступки, та існує можливість вчинення ними в майбутньому злочинних діянь;

3) особи, які не притягувалися в минулому до кримінальної або адміністративної відповідальності, але їх поведінка свідчить про стійкі антигромадські погляди, наявність зв'язків із кримінальними елементами;

4) особи, які зловживають спиртними напоями, наркомани, сімейні бешкетники, утримувачі будинків розпусти, неповнолітні, які вчиняють адміністративні проступки;

5) особи, відносно яких є оперативна інформація щодо наявності наміру вчинити ними злочин або про наявність підготовчих дій до вчинення злочину.

Основним джерелом отримання інформації про криміногенну особу – особу злочинця – виступають

особисті бесіди. Документальні джерела, наприклад, особисті справи, характеристики, використовуються надзвичайно рідко. Як правило, при такому вивченні увага звертається переважно на колишню антигромадську діяльність. Дуже рідко з'ясовується, як правопорушник проводить свій вільний час, з якою компанією спілкується, яка обстановка в нього в родині.

Характерною рисою індивідуального рівня вивчення особи злочинця є те, що поряд із соціальними властивостями підлягають узагальненню й психофізіологічні риси.

Основу антигромадської спрямованості особі злочинця складають індивідуалістичні орієнтації особи, що характеризують її як внутрішньо цілісний тип злочинця з властивим йому певним типом мотивованої антигромадської поведінки. Слід мати на увазі, що антигромадська направленість мотивів не може існувати поза загальною негативною спрямованістю особи. Більш того, зміст спрямованості особи є результат відносної постійності домінуючих мотивів, прагнень і відносин індивіда.

Антигромадська спрямованість особі злочинця знаходить свій безпосередній вираз в єдності його негативних рис і якостей, що визначають специфічний ракурс сприйняття зовнішніх впливів і мотивацію злочинної поведінки.

Розкрити сутність індивідуального запобігання злочинам не можливо без з'ясування його механізму. Механізм індивідуального запобігання злочинам представляє собою комплекс взаємозалежних функцій правоохоронної спрямованості, змістом яких є відповідні засоби й методи впливу на злочинність.

Механізм індивідуального запобігання злочинам ОВС можна розглядати з внутрішньої сторони, тоді його сутність полягає у впливі на особу потенційного злочинця відповідними заходами впливу. Такий вплив, як відзначається в психології, є можливим тільки через мотиваційну систему цієї особистості [7, с. 120]. З її зовнішньої сторони варто виділити ряд таких етапів:

- виявлення осіб, які підлягають запобіжному впливу;
- вивчення особи та умов її соціального середовища;
- прогнозування антисуспільної поведінки особи та планування запобіжних заходів;
- реалізація запобіжних заходів та контроль за отриманими результатами;
- фіксація досягнення цілей індивідуального запобігання злочинів та зняття особи з профілактичного обліку в ОВС.

Процес індивідуального запобігання злочинам умовно можна поділити на наступні етапи:

1) виявлення й постановка на облік осіб, від яких через їх антигромадські погляди й поведінку можна очікувати вчинення злочинів;

2) організація спостереження й отримання оперативної інформації про поведінку, погляди взятих на облік осіб;

3) організація й здійснення комплексу оперативно-розшукових, профілактичних та інших заходів з метою недопущення вчинення потенційними правопорушниками злочинів;

4) організація належного аналізу ефективності профілактичних заходів, своєчасне внесення змін у розміщення сил, тактику застосування оперативно-профілактичних засобів і методів щодо осіб, які підлягають профілактичному впливу.

Кримінологи виділяють наступні напрями індивідуального запобігання злочинам:

- заходи переконання – процес логічного обґрунтування особі думки про відмову від криміногенної поведінки, злочинних намірів, антисуспільних установок;

- заходи соціальної допомоги – працевлаштування, поліпшення побутових умов, зміна способу життя шляхом підвищення соціального статусу, освіти, отримання престижної спеціальності, лікування, встановлення корисних контактів, вибору життєвих перспектив тощо;

- обмеження – профілактичний контроль за місцем проживання або навчання особи з боку правоохоронних органів чи громадськості;

- примус – адміністративний арешт і адміністративне затримання, штраф, адміністративний нагляд, улаштування в приймальники-розподільники для дорослих і неповнолітніх, припинення бродяжництва й жебрацтва та інше.

Критерієм результативності індивідуально-запобіжної роботи виступає, як показує практика, відсутність рецидиву злочинів та недопущення вчинення злочинів, що готувалися. Ці показники в ряді випадків не можуть відобразити якісні зміни в особі, відносно якої здійснювалися запобіжні заходи, тобто зміни в його свідомості та діяльності в основних сферах. Тому на перший план висуваються зміни в самій особистості, в її способі життя, у ту або іншу сторону. Індикаторами таких змін, що дозволяють встановити якісні соціально-схвалювані зміни в свідомості та вчинках цієї особи, можуть виступати ставлення до праці, суспільні інтереси, рівень морально-культурних цінностей тощо.

На сьогодні реальний стан оцінки діяльності ОВС щодо індивідуального запобігання злочинам потребує вдосконалення. Вироблення критеріїв оцінки діяльності ОВС за цим напрямом роботи, особливо в сучасних умовах реформування ОВС, є доволі складною проблемою, яка може бути вирішена протягом певного часу.

Досягнуті в процесі індивідуального запобігання злочинам позитивні результати потрібно закріплювати, щоб усунути повернення особи до її негативного минулого. Це досягається в тому випадку, якщо запобіжна робота триває доти, поки об'єкт індивідуального запобігання злочинам не діагностується як законослухняна особа.

Ефективно здійснювати індивідуальне запобігання злочинам ОВС можливо за умови удосконаленої нормативно-правової регламентації.

Головні положення, які визначають основні принципи та спрямованість запобіжної діяльності, закріплені в міжнародно-правових актах, які визнані Україною (Загальна декларація прав людини; Міжнародний пакт про громадянські та політичні права; Керівні принципи в галузі попередження злочинності та кримінального правосуддя; Резолюція IX Конгресу ООН з попередження злочинності й поводження з правопорушниками; конвенції ООН та європейські конвенції, спрямовані на протидію міжнародним злочинам та злочинам міжнародного характеру; міжнародно-правові акти про стандарти у сфері кримінального правосуддя та виконання кримінальних покарань та інші).

До актів загального характеру належать кодифіковані та інші нормативно-правові акти, що забезпечують функціонування соціально-правового механізму протидії злочинності: Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Кримінально-виконавчий кодекс України, Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Правовою основою запобіжної діяльності ОВС є законодавчі та інші нормативно-правові акти, що комплексно регулюють статус, завдання, функції, повноваження, обов'язки й права ОВС, для яких запобігання злочинності є одним з головних завдань, зокрема це Закон України «Про міліцію» [8], а також законодавчі акти, що спрямовані на запобігання окремим злочинним проявам (наприклад, закони України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними», «Про засади запобігання й протидії корупції» та інші).

На сьогодні відсутній окремий законодавчий акт, який би регулював суспільні відносини щодо запобіжної діяльності в галузі протидії злочинності. Існування такого нормативно-правового акту сприяло б в Україні закріпленню загальних положень щодо запобігання злочинності взагалі та індивідуальному запобіганню злочинності зокрема.

Висновки. На нашу думку, основними сучасними проблемами діяльності ОВС щодо індивідуального запобігання злочинам є:

- 1) недосконалість нормативно-правового регулювання щодо індивідуального запобігання злочинам;

- 2) неефективна організація діяльності органів внутрішніх справ щодо індивідуального запобігання злочинам;

- 3) недостатній рівень організації інформаційного та аналітичного забезпечення діяльності органів внутрішніх справ щодо індивідуального запобігання злочинам;

- 4) неефективне використання тактичних прийомів щодо індивідуального запобігання злочинам;
- 5) відсутність критеріїв оцінки діяльності органів внутрішніх справ щодо запобігання злочинам;
- 6) відсутність сучасних комплексних досліджень щодо місця індивідуального запобігання злочинам органами внутрішніх справ у системі протидії злочинності.

Список використаної літератури

1. Міщенко С.Г. Роль кримінальної юстиції в протидії злочинності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / С.Г. Міщенко. – К., 2011. – 19 с.
2. Бандурка О.М. Протидія злочинності та профілактика злочинів : [монографія] / О.М. Бандурка, О.М. Литвинов. – Х. : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2011. – 308 с.
3. Куц В.М. Неправдиве повідомлення про загрозу громадській безпеці (кримінально-правова характеристика та заходи протидії) : [монографія] / В.М. Куц, О.В. Кириченко. – К. – Х. : Харків юридичний, 2006. – 212 с.
4. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології : теорія і практика : у 3 кн. Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки / А.П. Закалюк. – К. : «Ін Юре», 2007. – 424 с.
5. Долгова А.И. Организация предупреждения преступности с учетом детерминации / А.И. Долгова // Вопросы борьбы с преступностью. – М. : Юрид. лит., 1988. – Вып. 47. – С. 85.
6. Кримінологія : Загальна та Особлива частини [підручник] / [І.М. Даньшин, В.В. Голіна, О.Г. Кальман, О.В. Лисодед] ; за ред. І.М. Даньшина. – Х. : Право, 2003. – 352 с.
7. Бобнева М.И. Социальные нормы и регуляция поведения / М.И. Бобнева. – М. : Наука, 1978. – 312 с.
8. Закон України від 20.12.1990 р. «Про міліцію» // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 4. – Ст. 20.

